Lieta Nr. C32246711
SKC – 200/2015

S P R I E D U M S

Rīgā 2015. gada 16. oktobrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:
tiesnese referente I.Lauka
tiesnese A.Čerņavska
tiesnesis V.Maksimovs

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar /pers. B/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013. gada 30. janvāra spriedumu AS „NORVIK BANKA" prasībā pret /pers. B/ par parāda piedziņu.

A p r a k s t o š ā

[1] AS „NORVIK BANKA" 2011. gada 21. februārī cēla Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesā prasību pret /pers. B/ un, pamatojoties uz Civillikuma 1587., 1590., 1716., 1717., 1720., 1753., 1756.pantu, lūdza piedzīt no atbildētājas parādu 4589,78 Ls, kas sastāv no pamatparāda 2085,44 Ls, procentiem 1019,58 Ls un līgumsoda 1484,76 Ls.

Prasības pieteikumā norādīti šādi apstākļi.

[1.1] 2008. gada 20. jūnijā starp pusēm noslēgts aizdevuma līgums Nr.PTKR004366. Saskaņā ar šo līgumu AS „NORVIK BANKA" piešķīra /pers. B/ aizdevumu 2134,18 Ls, nosakot par kredīta atmaksas termiņu 2014. gada 15. jūniju.

Atbilstoši aizdevuma līguma 1.3.un 2.2.1.punktam atbildētājas pienākums bija atmaksāt kredītu un maksāt procentus (24% gadā no faktiski izmantojamās summas) maksājumu grafikā noteiktajā kārtībā, t.i., līdz katra mēneša 15.datumam, nodrošinot nepieciešamo naudas summu norēķinu kontā.

[1.2] /pers. B/ nepildīja uzņemtās saistības, jo maksājumu grafikā norādītajos datumos nenodrošināja pietiekošu naudas daudzumu ikmēneša kredīta atmaksas veikšanai.

Saskaņā ar līguma 3.1.punktu par katru 2.2.1., 2.2.2. un 2.2.3.punktā norādīto saistību izpildes kavējuma dienu aizņēmējai jāmaksā līgumsods 0,15% no savlaicīgi nesamaksātās summas, ja nokavējums saistīts ar neiespējamību veikt naudas līdzekļu norakstīšanu no norēķinu konta līguma 2.1.3.punktā minētajā kārtībā naudas trūkuma vai citu no aizdevējas neatkarīgu apstākļu dēļ.

Gadījumā, ja aizņēmēja pārkāpj kādu no līguma noteikumiem, atbilstoši līguma 2.3.2.punktam aizdevējai ir tiesība pirms termiņa izbeigt līgumu un pieprasīt kredīta, tostarp, procentu un līgumsoda atmaksu.

[1.3] Atbildētājai nosūtīts 2010. gada 6. maija paziņojums par līguma pirmstermiņa izbeigšanu, dodot 10 dienu termiņu saistību izpildei, taču atbildētāja saistības neizpildīja, tāpēc līgums izbeigts ar 2010. gada 17. maiju.

Šādos apstākļos prasītāja aprēķināja procentus par kredīta izmantošanu 1019,58 Ls un līgumsodu 1484,76 Ls par laiku no 2008. gada 15. oktobra līdz 2011. gada 17. janvārim.

[2] Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2012. gada 7. jūnija spriedumu AS „NORVIK BANKA" prasība apmierināta pilnīgi.

No /pers. B/ AS „NORVIK BANKA" labā piedzīta neatmaksātā aizdevuma pamatsumma 2085,44 Ls, procenti 1019,58 Ls un līgumsods 1484,76 Ls par laiku no 2008. gada 15. oktobra līdz 2011. gada 17. janvārim, kā arī tiesas izdevumi 243,04 Ls.

AS „NORVIK BANKA" noteiktas tiesības līdz sprieduma izpildei saņemt no /pers. B/ likumiskos procentus 6% gadā no neatmaksātās pamatparāda summas 2085,44 Ls.

Pirmās instances tiesa konstatēja, ka atbildētāja nav izpildījusi ar aizdevuma līgumu uzņemtās saistības, jo no 2008. gada 16. oktobra nav nodrošinājusi savā norēķinu kontā pietiekošu naudas daudzumu aizdevuma atmaksai. Līdz ar to bankai bija tiesības vienpusēji izbeigt līgumu pirms termiņa atbilstoši Civillikuma 1589.pantam un aizdevuma līguma 2.3.2.punktam. Ņemot vērā Civillikuma 1587.pantā noteikto, atbildētājas arguments par finansiālām grūtībām nevar būt par pamatu viņas atbrīvošanai no līgumsaistību izpildes, tādēļ no /pers. B/ piedzenama neatmaksātā aizdevuma summa 2085,44 Ls.

Tiesa atzina, ka līgumsods 1484,76 Ls nav nesamērīgs un netaisnīgs attiecībā pret atbildētāju kā patērētāju, jo saistību izpildes nokavējums ir ilgstošs, turklāt bez līgumsoda nav noteikts cits saistības pastiprināšanas līdzeklis.

Pamatojoties uz Civillikuma 1765. pantu un Civilprocesa likuma 195. pantu, pirmās instances tiesa atzina prasītājai tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos sešus procentus gadā no nesamaksātās aizdevuma pamatsummas 2085,44 Ls.

[3] Par Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2012. gada 7. jūnija spriedumu /pers. B/ iesniedza apelācijas sūdzību, lūdzot prasību noraidīt.

[4] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013. gada 30. janvāra spriedumu AS „NORVIK BANKA" prasība apmierināta daļēji.

No /pers. B/ AS „NORVIK BANKA" labā piedzīta neatmaksātā aizdevuma pamatsumma 2085,44 Ls, procenti 1019,58 Ls par laiku no 2008. gada 15. oktobra līdz 2011. gada 17. janvārim un līgumsods 500 Ls, kā arī tiesas izdevumi 218,43 Ls (pilna apelācijas instances tiesas sprieduma rezolutīvā daļa).

Saīsinātā sprieduma rezolutīvajā daļā noteiktas arī AS „NORVIK BANKA" tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt no /pers. B/ likumiskos procentus 6% gadā no neatmaksātās pamatparāda summas 2085,44 Ls

Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[4.1] Apelācijas instances tiesa, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu, pievienojusies pirmās instances tiesas sprieduma motīviem attiecībā par pamatparāda un procentu piedziņu.

[4.2] Attiecībā par līgumsodu 1484,76 Ls apelācijas instances tiesa atzina, ka tas ir nesamērīgs salīdzinājumā ar saistību izpildes kavējumu un pamatparāda apmēru, tāpēc samazināja līgumsodu līdz 500 Ls, ņemot vērā, ka atbildētāja ir bezdarbniece, kā arī ievērojot viņas ierobežotās iespējas atrast savam vecumam un spējām atbilstošu darbu.

[4.3] Prasītāja, ceļot prasību, nav lūgusi piedzīt likumiskos procentus. Līdz ar to, Civillietu tiesas kolēģijas ieskatā, nav pamatots pirmās instances tiesas spriedums daļā, ar kuru AS „NORVIK BANKA" noteiktas tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt no /pers. B/ likumiskos procentus 6% gadā no neatmaksātās pamatparāda summas.

[5] Par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013. gada 30. janvāra spriedumu /pers. B/ iesniedza kasācijas sūdzību, lūdzot atcelt spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesai. Kasācijas sūdzība pamatota ar šādiem argumentiem.

[5.1] Apelācijas sūdzībā par pirmās instances tiesas spriedumu atbildētāja norādīja, ka attiecībā pret banku viņa atrodas nevienlīdzīgā situācijā, ko aizliedz Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 4.[1], 5., 6. pants. Tomēr ne pirmās instances, ne apelācijas instances tiesa nav vērtējusi, vai uzņemtās saistības pret atbildētāju ir bijušas taisnīgas. Tāpat nav noskaidrots, vai banka izskaidroja atbildētājai līguma noteikumus un vai tas tika darīts viņai saprotamā valodā.

Šādos apstākļos tiesai bija pienākums piemērot Civillikuma 1.,5., 1415. pantu, taču lieta izskatīta formāli, neievērojot, ka soda sankciju ietveršana līgumā un to negodprātīga izlietošana ir jāvērtē no patērētāju tiesību aizsardzības viedokļa.

[5.2] Neskatoties uz to, ka apelācijas instances tiesa samazināja līgumsoda apmēru, atbildētājas ieskatā, tiesai bija jāpiemēro Civillikuma 1657.pants, uz ko norādīts apelācijas sūdzībā, atsvabinot parādnieci no viņai neizdevīgām nokavējuma sekām, ievērojot, ka /pers. B/ nevar vainot ļaunprātībā attiecībā uz maksājumu neveikšanu.

[6] Ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 24. oktobra rīcības sēdes lēmumu ierosināta kasācijas tiesvedība sakarā ar /pers. B/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 30.janvāra spriedumu daļā, ar kuru no atbildētājas piedzīti procenti, līgumsods un tiesas izdevumi.

M o t ī v u d a ļ a

[7] *Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473. panta pirmā daļa,* Civillietu departaments atzīst, *ka* spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai daļā par procentu un līgumsoda, kā arī tiesas izdevumu piedziņu.

[7.1] Civillietu departaments konstatē, ka AS „NORVIK BANKA" prasība par 2008. gada 20. jūnija aizdevuma līgumā Nr.PTKR004366 pielīgto procentu par kredīta izmantošanu un līgumsoda piedziņu apmierināta, pamatojoties uz prasītājas parāda aprēķinu, kas sastādīts par /pers. B/ neizpildītajām saistībām uz 2011. gada 17. janvāri - prasības sagatavošanas brīdi.

[7.2] Lietā starp pusēm nepastāv strīds par to, ka no aizdevuma līguma izrietošo saistību kavējuma un nepilnīgas izpildes dēļ AS „NORVIK BANKA" jau 2010. gada 6. maijā nosūtīja atbildētājai paziņojumu Nr.42-2/10235 par līguma pirmstermiņa izbeigšanu, pamatojoties uz aizdevuma līguma 2.3.2.punktu, un lūdza /pers. B/ 10 dienu laikā samaksāt parādu.

Apelācijas instances tiesas spriedumā nav dots vērtējums attiecībā uz AS „NORVIK BANKA" 2010. gada 6. maija paziņojuma par līguma pirmstermiņa izbeigšanu tiesiskajām sekām, lai gan šāds vērtējums nepieciešams, jo ir jākonstatē, vai saistību izpilde tiek pieprasīta, pamatojoties uz spēkā esošu vai pēc vienas puses pieprasījuma izbeigtu līgumu.

[7.3] 2013. gada 30. janvārī Augstākās tiesas Senāts paplašinātā sastāvā izskatīja civillietu SKC-644/2013, attīstot judikatūru attiecībā uz tiesiskajām sekām, kas iestājas gadījumos, kad, pamatojoties uz Civillikuma 1589.pantu, viena līgumslēdzēja puse izlieto tiesību vienpusēji atkāpties no līguma. Minētajā spriedumā Senāts atzinis, ka ar atkāpšanos no līguma notiek paātrināta norēķināšanās par atlikušo parādu un vairs nepastāv līgumisks

pamats piemērot bijušā līguma noteikumus par līgumiskajiem procentiem un līgumsodu.

Līdz ar to kreditoram, kurš izvēlējies vienpusēji izbeigt līgumiskās attiecības, ir tiesības saņemt visu parāda summu, kā arī procentus un līgumsodu, kas uzkrājušies līdz līguma izbeigšanas brīdim, taču līgumsoda un līgumisko procentu aprēķināšana un piedziņa pēc līguma izbeigšanas nav atzīstama par tiesiski pamatotu.

Civillietu departaments konstatē, ka, nepareizi interpretējot Civillikuma 1589.pantu, Rīgas apgabaltiesa izdarījusi nepamatotus un likumam neatbilstošus secinājumus par iespēju piedzīt līgumsodu un līgumiskos procentus pēc līguma vienpusējas izbeigšanas, ja tāda tiek konstatēta. Materiālo normu nepareiza piemērošana atzīstama par pamatu pārsūdzētā sprieduma atcelšanai daļā par līgumsoda un līgumisko procentu piedziņu.

Šādos apstākļos jautājums par līgumsoda samērīgumu, ievērojot judikatūrā paustās atziņas, apsverams, izskatot no jauna prasību daļā par līgumsoda un līgumisko procentu piedziņu pēc būtības, kad tiks konstatēts, vai līgumsods ir piedzenams un, ja piedzenams, tad kāds ir tā apmērs.

[7.4] Tiesām, izskatot pret patērētajiem celtās prasības par līgumsoda piedziņu, ir jāņem vērā parādnieka kā patērētāja īpašais statuss un tiesību aktos ietvertais tiesību aizsardzības regulējums. Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešās daļas 4.punkts un 5. panta otrās daļas 5.punkts norāda uz tiesas pienākumu vērtēt, vai līgumā nav noteikts neproporcionāli liels līgumsods un līguma noteikumi, nostādot patērētāju neizdevīgā stāvoklī, nav pretrunā ar labas ticības principu. Tāpat tiesām jāapsver minētā likuma 6. panta trešās daļas 11.punkta piemērošana" (*sk. Augstākās tiesas 2013. gada apkopojuma „Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā" 25., 73.lpp.; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 28. februāra spriedums lietā Nr. SKC-29/14*).

Arī Eiropas Kopienu tiesa vairākkārt ir norādījusi, ka valsts tiesai pēc savas ierosmes jāatklāj līguma noteikumu negodīgums un tas jāizlīdzina. Uzdevums, kas valsts tiesām attiecīgajā jomā dots saskaņā ar Savienības tiesībām, nenozīmē vien pilnvaras lemt par attiecīgo līguma noteikumu negodīgumu, bet arī pienākumu šo jautājumu vērtēt pēc savas ierosmes, ja tās rīcībā ir vajadzīgais juridiskais un faktiskais pamatojums (*sk. Eiropas Kopienu tiesas 2012. gada 14. jūnija spriedumu lietā Nr. C-618/10, 2013. gada 21. februāra spriedumu lietā Nr. C - 472/11, 2013. gada 30. maija spriedumu lietā Nr. C-488/2011, 2014. gada 17. jūlija spriedumu lietā Nr. C-169/2014*).

Eiropas Kopienu tiesa 2013. gada 30. maija spriedumā lietā Nr.C - 488/11 *Dirk Frederik Asbeek Brusse, Katarina de Man Garabito* pret *Jahani BV.* (*pieejams: http://eurlex. europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62011CJ0488:LV:NOT*), sniedzot atbildi uz prejudiciālo jautājumu par Eiropas Padomes 1993. gada 5. aprīļa direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos un īpaši tās 6. panta 1.punkta interpretāciju, norādījusi, ka Direktīvas 6. panta 1. punktu nevar interpretēt tādējādi, ka atbilstoši tam valsts tiesa gadījumā, kad tā konstatējusi starp profesionāli un patērētāju noslēgta līguma noteikuma par līgumsodu negodīgumu, drīkst samazināt patērētājam piemērojamā līgumsoda apmēru tā vietā, lai tam attiecīgo līguma noteikumu nepiemērotu vispār (*skat. Eiropas Kopienu tiesas sprieduma lietā Nr. C - 488/11 59.punktu*). Direktīvas 6. panta 1.punkts ir interpretējams tādējādi, ka atbilstoši tam valsts tiesa gadījumā, kad tā konstatējusi starp profesionāli un patērētāju noslēgta līguma noteikuma par līgumsodu negodīgumu, nedrīkst aprobežoties - kā tas tai ļauts atbilstoši valsts tiesībām - ar patērētājam piemērojamā līgumsoda apmēra samazināšanu, bet tai ir vienkārši jāizslēdz šī noteikuma piemērošana patērētājam (*sk. Eiropas Kopienu tiesas sprieduma lietā Nr. C - 488/11 60.punktu*).

Civillietu departaments konstatē, ka tiesa, piemērojot Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu, nav izvērtējusi no Patērētāju tiesību aizsardzības likuma viedokļa atbildētājas apelācijas sūdzībā minētos argumentus par aizdevuma līguma noteikumu saturu un darījuma noslēgšanas apstākļiem.

Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments jau 2012. gada 28. decembra spriedumā lietā Nr. SKC-1594/2012 norāda, ka apelācijas instances tiesa atbilstoši Civilprocesa likuma 432.panta piektajai daļai var pievienoties pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai vienīgi tad, ja tās spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams.

Izskatāmajā lietā nevar atzīt par pietiekamu aizdevuma līguma noteikumu izvērtējumu pirmās instances tiesas spriedumā no Patērētāju tiesību aizsardzības likuma aspekta. Līdz ar to Civillietu tiesas kolēģijai bija jāvērtē apelācijas sūdzībā izvirzītie iebildumi par sprieduma pamatojumu, un šie iebildumi bija argumentēti jāapstiprina vai jānoraida apelācijas instances tiesas spriedumā.

[7.5] Ievērojot, ka apelācijas instances tiesas spriedumā nepareizi interpretēts Civillikuma 1589.pants, un darījums, ar ko pamatots prasījums par līgumisko procentu un līgumsoda piedziņu, nav vērtēts Patērētāju tiesību aizsardzības likuma aspektā, Civillietu departaments atzīst, ka spriedums atceļams daļā, ar kuru apmierināta AS „NORVIK BANKA" prasība par līgumisko procentu, līgumsoda un tiesas izdevumu piedziņu no /pers. B/.

[7.6] Civilprocesa likuma 195.pantā likumdevējs norādījis konkrētas prasības, kas jāievēro tiesai, taisot spriedumu par naudas summu piedziņu. Proti, taisot spriedumu par naudas summas piedziņu, tiesa tā rezolutīvajā daļā norāda prasījuma veidu un piedzenamo summu, atsevišķi uzrādot galveno parādu un procentus, laiku, par kādu procenti piespriesti, prasītāja tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt procentus, minot arī to apmēru (..).

Civillikuma 1759.panta 1.punkts paredz, ka procenti jāmaksā arī bez noteiktas norunas uz likuma pamata par katru parāda samaksas nokavējumu, kam atbilst arī sprieduma par naudas maksājumu piedziņu labprātīga neizpildīšana.

Ievērojot minēto, secināms, ka Civilprocesa likuma 195.pants ir imperatīva norma, tādēļ tiesai, apmierinot prasību par naudas summas piedziņu, neatkarīgi no prasības pieteikumā ietvertajiem lūgumiem ir pienākums sprieduma rezolutīvajā daļā norādīt prasītāja tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt procentus, uz ko vairākkārt norādīts Augstākās tiesas nolēmumos (*sk., piem., Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 14. februāra spriedums lietā Nr. SKC-75 un 2009. gada 25. novembra lēmums lietā Nr. SPC-111*).

Civillietu departaments konstatē, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013. gada 30. janvāra saīsināta un pilna sprieduma rezolutīvās daļas attiecībā uz prasītājas tiesībām līdz sprieduma izpildei saņemt procentus nav identiskas.

Sprieduma motīvu daļā, kas atbilst pilna sprieduma rezolutīvajai daļai, tiesa norāda, ka pirmās instances tiesa nepamatoti noteikusi prasītājai tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos procentus 6% gadā no nesamaksātās pamatparāda summas 2085,44 Ls, pamatojot savu viedokli ar faktu, ka prasītāja šādu prasījumu nav pieteikusi.

Savukārt saīsinātā sprieduma rezolutīvajā daļā noteiktas AS „NORVIK BANKA" tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt no /pers. B/ likumiskos procentus 6% gadā no neatmaksātās pamatparāda summas 2085,44 Ls.

Izskatot lietu atkārtoti, minētās pretrunas novēršamas.

R e z o l u t ī v ā d a ļ a

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma *458. panta otro daļu,* 474. panta 2. punktu, 477. pantu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013. gada 30. janvāra spriedumu atcelt daļā, ar kuru apmierināta AS „NORVIK BANKA" prasība par līgumisko procentu, līgumsoda un tiesas izdevumu piedziņu no /pers. B/ un nodot lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese	(paraksts)	I.Lauka
Tiesnese	(paraksts)	A.Čerņavska
Tiesnesis	(paraksts)	V.Maksimovs

NORAKSTS PAREIZS
Latvijas Republikas Augstākās tiesas I.Lauka
Civillietu departamenta tiesnese
Rīgā 2015.gada 16.oktobrī